

SZPROTAWA
GMINA W KORONIE

DIAGNOZA PROBLEMU
PRZEMOCY WOBEC DZIECI
I MŁODZIEŻY W GMINIE
SZPROTAWA

RAPORT Z BADANIA PAPI

INSTYTUT BADAWCZY IPC SP. Z O.O.
WROCŁAW, GRUDZIEŃ 2016

Spis treści

Wprowadzenie	2
Nota metodologiczna	2
Wyniki badania	4
Postrzeganie przemocy	4
Uczeń jako ofiara przemocy	6
Uczeń jako sprawca przemocy	12
Uczeń jako świadek przemocy	16
Czynniki ryzyka	24
Podsumowanie i główne wnioski	26
Spis tabel i wykresów	28

Wprowadzenie

Prześladowanie i dokuczanie może dotyczyć każdego, niezależnie od jego wyglądu, umiejętności, zdolności czy sprawności fizycznej. Niektóre osoby mogą wyglądać lub zachowywać się tak, że inni częściej im dokuczają, jednak to nie one są za to odpowiedzialne. Konsekwencje przemocy ponoszą wszyscy uczestnicy takich sytuacji. Ofiary przeżywają trudne emocje – poczucie poniżenia i upokorzenia, wstyd, lęk, rozpacz i smutek. Długofalowe skutki dla ofiar to obniżona samoocena i problemy społeczne – trudności w nawiązywaniu kontaktów, skłonność do izolacji.

Dla sprawców przemocy konsekwencją jest utrwalanie się sposobu agresywnych zachowań, obniżanie się poczucia odpowiedzialności za własne działania, skłonność do zachowań aspołecznych, łatwe wchodzenie w konflikty z prawem.

Świadkowie przemocy, którzy nie potrafili się jej skutecznie przeciwstawić, często latami przechowują poczucie winy, niezadowolenie i pretensje do siebie, uczą się też bierności, bezradności i nie reagowania w trudnych sytuacjach.¹

Niniejszy raport prezentuje wyniki badania pn. *Diagnoza problemu przemocy wobec dzieci i młodzieży w Gminie Szprotawa*, które zostało zrealizowane przez Instytut Badawczy IPC Sp. z o.o., na przełomie listopada i grudnia 2016 roku. Usługa została zlecona przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Szprotawie, realizujący projekt pn. *Porozumienie bez przemocy w ramach programu osłonowego Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*.

Cele projektu badawczego były następujące:

- poznanie form przemocy jakich doświadczyły dzieci i młodzież w gminie Szprotawa w ciągu ostatniego roku oraz w ciągu całego swojego życia (biorąc pod uwagę przemoc psychiczną i fizyczną ze strony dorosłych oraz przemoc rówieśniczą),
- porównanie częstotliwości występowania wiktylizacji dzieci i młodzieży w gminie Szprotawa z podziałem na wiek i płeć,
- określenie czynników ryzyka wystąpienia przemocy,
- uzyskanie danych, które posłużą pracom nad ulepszaniem i projektowaniu działań prewencyjnych.

Nota metodologiczna

Wyniki przedstawione w niniejszym raporcie opracowano na podstawie przeprowadzonego badania **PAPI, tj. ankietyzacji z zastosowaniem kwestionariusza papierowego**. W niniejszym badaniu, PAPI miało charakter ankiety audytoryjnej, tj. wypełnianej samodzielnie przez respondentów, w tym samym miejscu i czasie. W badaniu udział wzięło 180 uczniów, wychowanków szkół leżących na terenie Gminy Szprotawa – szkoły podstawowej, gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalnej:

¹ Referat pt. *Przemoc w szkole – definicje, charakterystyka i opis zjawiska*, opr. Katarzyna Gałązka

Tabela 1. Struktura próby według rodzaju szkoły, PAPI, N=180

Rodzaj szkoły	N	%
Podstawowa	57	31,7
Gimnazjum	60	33,3
Ponadgimnazjalna	63	35,0
Ogółem	180	100,0

Dziewczęta stanowiły 57,8% badanych uczniów. Większość młodzieży to mieszkańcy obszaru wiejskiego, a biorąc pod uwagę wiek, to najliczniej reprezentowana była kategoria 15 lat i więcej.

Tabela 2. Struktura próby według płci, PAPI, N=180

Płeć	N	%
Mężczyzna	76	42,2
Kobieta	104	57,8
Ogółem	180	100,0

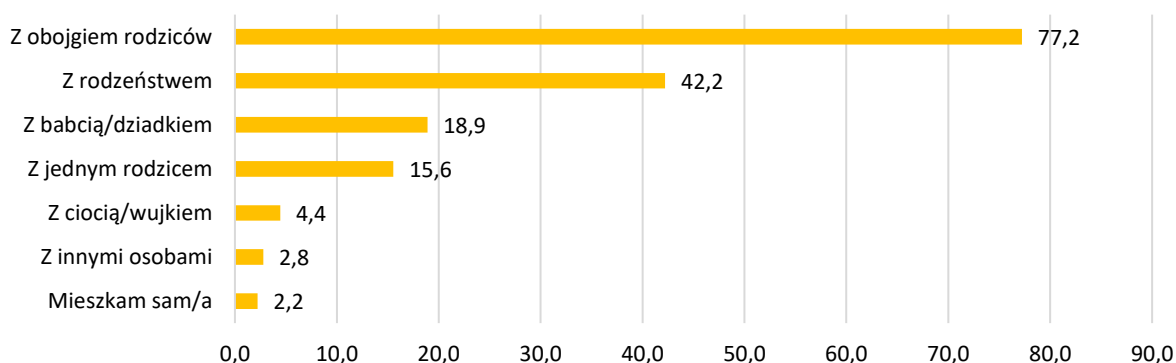
Tabela 3. Struktura próby według miejsca zamieszkania, PAPI, N=180

Miejsce zamieszkania	N	%
Miasto	53	29,4
Wieś	127	70,6
Ogółem	180	100,0

Tabela 4. Struktura próby według wieku, PAPI, N=180

Wiek	N	%
11-12 lat	53	29,4
13-14 lat	58	32,2
15 lat i więcej	69	38,3
Ogółem	180	100,0

Nieco ponad 3/4 uczniów mieszka z obojgiem rodziców, a 42,2% i/lub z rodzeństwem. Niemal co piąty, zamieszkuje z babcią/dziadkiem, a 15,6% z jednym z rodziców. Odsetek uczniów, którzy mieszkają sami wynosi 2,2% (4 osoby, w tym trzech 14-latków i jeden 17-latek).

Wykres 1. Struktura próby według osób, z którymi zamieszkuje uczeń (%), PAPI, N=180

*wartości nie sumują się do 100% ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Wyniki badania

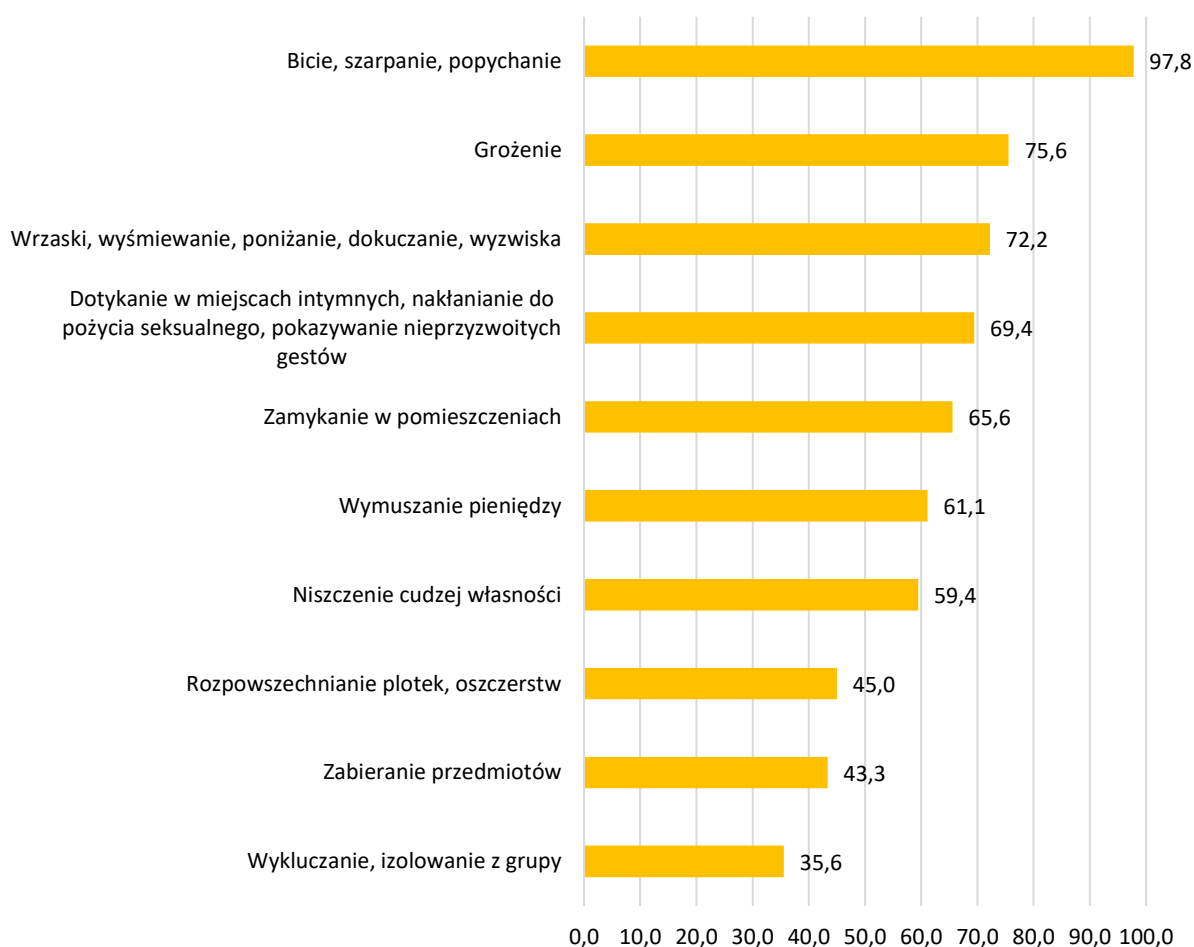
Postrzeżenie przemocy

Niemal wszyscy badani uczniowie utożsamiają przemoc z biciem, szarpaniem i popychaniem, a więc zadawaniem/doznawaniem krzywdy typowo fizycznej. Jak pokazane zostanie w dalszej części raportu, ta forma przemocy jest również najczęściej doznawaną i wyrządzaną przez dzieci i młodzież.

W dalszej kolejności, najwyższy odsetek respondentów za przemoc uznał grożenie oraz wrzaski wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie i wyzwiska. W odróżnieniu od bicia i szarpania, te zachowania stanowią formy przemocy psychicznej, które (podobnie jednak jak w przypadku przemocy fizycznej), mogą powodować szereg zmian w fizjologii organizmu, wywołują lub zaostrzają przewlekłe choroby somatyczne.

Zdaniem blisko 70% uczniów do przemocy dochodzi, w sytuacji gdy dotykamy kogoś w miejscach intymnych, nakłaniamy do pożycia seksualnego, lub pokazujemy nieprzyzwoite gesty. Nieco mniej, za przemoc uznaje zamykanie w pomieszczeniach, wymuszanie pieniędzy oraz niszczenie cudzej własności.

Wykres 2. Zachowania postrzegane przez uczniów jako przemoc (%), PAPI, N=180

Źródło: badania własne

*wartości nie sumują się do 100% ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Pozostałe rodzaje zachowań, wyszczególnione w kwestionariuszu ankiety, uznawane są za przemoc przez mniej niż połowę badanych, przy czym, najmniejszy odsetek uczniów (35,6%) zadeklarował, że przemocą jest wykluczanie i izolowanie z grupy. Stosunkowo często, uczniowie nie utożsamiają przemocy również z zabieraniem przedmiotów oraz rozpowszechnianiem plotek i oszczerstw.

Przyglądając się odpowiedziom uczniów z uwzględnieniem stopnia szkoła, do której uczęszczają (a tym samym ich wieku) widzimy, że w przypadku niemal wszystkich form przemocy (poza biciem, szarpaniem i popychaniem), to **najmłodszy badani najrzadziej** utożsamiają dane zachowanie z przemocą.

Tabela 5. Zachowania postrzegane przez uczniów jako przemoc, z uwzględnieniem rodzaju szkoły, PAPI, N=180

Forma przemocy	Podstawowa	Gimnazjum	Ponadgimnazjalna
Bicie, szarpanie, popychanie	100,0%	96,7%	96,8%
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska	66,7%	63,3%	85,7%
Wymuszanie pieniędzy	52,6%	61,7%	68,3%
Zabieranie przedmiotów	31,6%	43,3%	54,0%
Niszczenie cudzej własności	49,1%	65,0%	63,5%
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów	64,9%	66,7%	76,2%
Groźenie	71,9%	75,0%	79,4%
Wykluczanie, izolowanie z grupy	26,3%	38,3%	41,3%
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw	28,1%	48,3%	57,1%
Zamykanie w pomieszczeniach	63,2%	68,3%	65,1%

Źródło: badania własne

Biorąc pod uwagę płeć widzimy, że **dziewczeta częściej** niż chłopcy oceniają dany sposób zachowania jako przemoc.

Tabela 6. Zachowania postrzegane przez uczniów jako przemoc, z uwzględnieniem płci, PAPI, N=180

Forma przemocy	Mężczyzna	Kobieta
Bicie, szarpanie, popychanie	96,1%	99,0%
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska	65,8%	76,9%
Wymuszanie pieniędzy	50,0%	69,2%
Zabieranie przedmiotów	40,8%	45,2%
Niszczenie cudzej własności	53,9%	63,5%
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów	60,5%	76,0%
Groźenie	65,8%	82,7%
Wykluczanie, izolowanie z grupy	30,3%	39,4%
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw	38,2%	50,0%
Zamykanie w pomieszczeniach	59,2%	70,2%

Źródło: badania własne

Wszystkie wskazane w kwestionariuszu ankiety rodzaje zachowań, nieco częściej są uznawane za przemoc, przez dzieci zamieszkujące obszar miejski. Największe różnice opinii są widoczne w przypadku: wrzasków, wyśmiewania, poniżania, dokuczania, wyzwisk, wymuszania pieniędzy, zabierania przedmiotów, niszczenia cudzej własności, wykluczania, izolowania z grupy i rozpowszechniania plotek, oszczerstw.

Tabela 7. Zachowania postrzegane przez uczniów jako przemoc, z uwzględnieniem miejsca zamieszkania, PAPI, N=180

Forma przemocy	Miasto	Wieś
Bicie, szarpanie, popychanie	98,1%	97,6%
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska	81,1%	68,5%
Wymuszanie pieniędzy	69,8%	57,5%
Zabieranie przedmiotów	52,8%	39,4%
Niszczenie cudzej własności	81,1%	64,6%
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów	60,4%	59,1%
Groźenie	77,4%	74,8%
Wykluczanie, izolowanie z grupy	49,1%	29,9%
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw	64,2%	37,0%
Zamykanie w pomieszczeniach	66,0%	65,4%

Źródło: badania własne

Uczeń jako ofiara przemocy

Większość badanych uczniów nigdy nie padła ofiarą żadnej z wymienionych form przemocy. Mniej więcej co piątego spotkało to jednak choć raz w życiu, a niespełna 15% choć raz w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy. W obu przypadkach, najczęściej padali ofiarą wrzasków, wyśmiewania, dokuczania czy wyzywania, oraz byli obiektem plotek i oszczerstw. Najrzadziej zamykano ich w pomieszczeniach oraz doznali przemocy na tle seksualnym.

Dokonując analizy z uwzględnieniem wieku (rodzaju szkoły) widzimy, że ofiarami przemocy najrzadziej padają uczniowie gimnazjów (spotkało to 3,3% z nich, podczas gdy wśród uczniów młodszych odsetek ten wyniósł 19,3%, a wśród najstarszych, 39,7%). Przyglądając się osobno każdej z wyszczególnionych form przemocy, dostrzec można również, że to młodzież ucząca się w szkołach ponadgimnazjalnych, najczęściej deklaruje bycie ofiarą któregoś z tych zachowań. Wyjątkiem jest bicie, szarpanie i popychanie (którego co prawda w ostatnim roku równie często doświadczyli właśnie wychowankowie szkół ponadgimnazjalnych, jednak w całym życiu najczęściej spotkało to uczniów najmłodszych), przemocy o podłożu seksualnym (którego równie często w ostatnich 12 miesiącach doświadczyli właśnie wychowankowie szkół ponadgimnazjalnych, jednak w całym życiu najczęściej spotkało to uczniów szkół podstawowych), groźenie (najczęściej spotyka/spotykało najmłodszych) oraz zamykanie w pomieszczeniach (którego co prawda w ostatnim roku częściej doświadczyli wychowankowie szkół ponadgimnazjalnych, jednak w całym życiu najczęściej spotkało to uczniów najmłodszych).

Biorąc pod uwagę płeć, to ofiarami przemocy rzadziej są chłopcy (15,8% z nich, analogiczny odsetek wśród dziewcząt wyniósł 25%). Uczniowie jednak częściej niż uczennice (zarówno w ciągu ostatnich 12 miesięcy, jak i kiedykolwiek w życiu) deklarują, że byli bici, szarpani, popychani, wymuszano od nich pieniądze, dotykano ich, nakłaniano do pożycia i pokazywano nieprzyzwoite gesty oraz zamykano w pomieszczeniach. Dziewczętom natomiast, częściej zabierano przedmioty. Pozostałe formy przemocy (za wyjątkiem niszczenia cudzej własności), w ciągu ostatniego roku częściej spotykały chłopców, a kiedykolwiek w życiu dziewczęta.

Analizując dane z uwzględnieniem miejsca zamieszkania ucznia widzimy, że młodzież miejska dużo częściej deklaruje, że choć raz w życiu padła ofiarą przemocy (39,6% wobec 13,3% wśród mieszkańców wsi). Za wyjątkiem gróźb, wszystkie pozostałe zachowania spotykały właśnie ich (zarówno w ciągu roku poprzedzającego udział w badaniu, jak i kiedykolwiek w życiu).

Tabela 8. Formy przemocy doznane przez uczniów w ciągu ostatniego roku i kiedykolwiek w życiu (%), PAPI, N=180

Forma przemocy	W ciągu ostatniego roku	Kiedykolwiek w życiu
Bicie, szarpanie, popychanie	5,6	7,8
Podstawowa	3,5	10,5
Gimnazjum	3,3	3,3
Ponadgimnazjalna	9,5	9,5
Mężczyzna	7,9	11,8
Kobieta	3,8	4,8
Miasto	9,4	9,4
Wieś	3,9	7,1
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska	7,2	12,2
Podstawowa	8,8	14,0
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	12,7	22,2
Mężczyzna	9,2	9,2
Kobieta	5,8	14,4
Miasto	11,3	22,6
Wieś	5,5	7,9
Wymuszanie pieniędzy	1,1	1,7
Podstawowa	0,0	1,8
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	3,2	3,2
Mężczyzna	1,3	2,6
Kobieta	1,0	1,0
Miasto	1,9	1,9
Wieś	0,8	1,6
Zabieranie przedmiotów	2,8	4,4
Podstawowa	1,8	5,3
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	6,3	7,9
Mężczyzna	2,6	3,9

Kobieta	2,9	4,8
Miasto	3,8	5,7
Wieś	2,4	3,9
Niszczenie cudzej własności	1,7	3,3
Podstawowa	0,0	1,8
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	4,8	7,9
Mężczyzna	1,3	3,9
Kobieta	1,9	2,9
Miasto	3,8	7,5
Wieś	0,8	1,6
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów	0,6	1,1
Podstawowa	0,0	1,8
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	1,6	1,6
Mężczyzna	1,3	1,3
Kobieta	0,0	1,0
Miasto	1,9	1,9
Wieś	0,0	0,8
Groźenie	2,8	5,6
Podstawowa	5,3	10,5
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	3,2	6,3
Mężczyzna	3,9	5,3
Kobieta	1,9	5,8
Miasto	1,9	5,7
Wieś	3,1	5,5
Wykluczanie, izolowanie z grupy	5,0	7,8
Podstawowa	7,0	10,5
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	7,9	12,7
Mężczyzna	5,3	6,6
Kobieta	4,8	8,7
Miasto	7,5	13,2
Wieś	3,9	5,5
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw	6,1	13,3
Podstawowa	5,3	0,0
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	12,7	3,2
Mężczyzna	6,6	7,9
Kobieta	5,8	17,3
Miasto	11,3	26,4
Wieś	3,9	7,9
Zamykanie w pomieszczeniach	0,6	1,1
Podstawowa	0,0	1,8
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	1,6	0,0

Mężczyzna	1,3	1,3
Kobieta	0,0	1,0
Miasto	1,9	3,8
Wieś	0,0	0,0
Żadne z powyższych	85,6	78,9
Podstawowa	89,5	80,7
Gimnazjum	96,7	96,7
Ponadgimnazjalna	71,4	60,3
Mężczyzna	86,8	84,2
Kobieta	84,6	75,0
Miasto	71,7	60,4
Wieś	91,3	86,6

Źródło: badania własne

*wartości nie sumują się do 100% ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Uczniów, którzy byli ofiarą któregoś z wcześniej wymienionych zachowań, poproszono o wskazanie ich sprawcy. Z uwagi na to, że grupy doznające poszczególnych form przemocy są stosunkowo małe, zrezygnowano w podawaniu wartości procentowych. Liczebność poszczególnych grup podano w tytule tabeli (pamiętać należy, że respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź, ponieważ sprawcą danej formy przemocy mogła być więcej niż jedna osoba).

I tak, widzimy, że w przypadku **bicia, szarpania i popychania**, sprawcą najczęściej był/jest kolega lub koleżanka ze szkoły (siedem wskazań), natomiast najrzadziej matka, inny członek rodziny, nauczyciel, nieznajomy oraz inna osoba (po jednym wskazaniu).

Tabela 9. Sprawca przemocy, której doznał uczeń - bicie, szarpanie, popychanie, PAPI, N=14

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
2	1	2	1	3	7	1	1	1

Źródło: badania własne

Również w przypadku **wrzasków, wyśmiewania, poniżania...**, sprawcą najczęściej był/jest kolega lub koleżanka ze szkoły (18 wskazań), natomiast najrzadziej matka, nieznajomy oraz inna osoba (po jednym wskazaniu).

Tabela 10. Sprawca przemocy, której doznał uczeń - wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska, PAPI, N=22

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
2	1	5	3	6	18	2	1	1

Źródło: badania własne

Przypadki **wymuszania pieniędzy** miały miejsce tylko ze strony rówieśników – zarówno tych ze szkoły, jak i podwórka (po dwa wskazania).

Tabela 11. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – wymuszanie pieniędzy, PAPI, N=3

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	0	0	2	2	0	0	0

Źródło: badania własne

Podobnie jak w przypadkach wcześniej wymienionych form przemocy, również sprawcami **zabierania przedmiotów** oraz **niszczenia cudzej własności** są koledzy/koleżanki ze szkoły (odpowiednio sześć oraz trzy wskazania). Takie sytuacje nie miały nigdy miejsca z udziałem rodziców, innego członka rodziny, nauczyciela czy osoby nieznanegoj.

Tabela 12. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – zabieranie przedmiotów, PAPI, N=8

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	0	2	6	0	0	1

Źródło: badania własne

Tabela 13. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – niszczenie cudzej własności, PAPI, N=6

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	0	2	3	0	0	1

Źródło: badania własne

Przemoc **na tle seksualnym** spotkała do tej pory dwóch z badanych uczniów. Sprawcą tych czynów byli członkowie najbliższej rodziny – rodzice oraz rodzeństwo, a także osoba nieznanegoj (po jednym wskazaniu).

Tabela 14. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożywania seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów, PAPI, N=2

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
1	1	1	0	0	0	0	1	0

Źródło: badania własne

Siedmiu z dziesięciu uczniów, którzy do tej pory choć raz doświadczyli **gróźb**, spotkało się z takim zachowaniem ze strony kolegów/koleżanek ze szkoły. Nigdy natomiast, gróźb nie kierowała w ich stronę matka, ani inna osoba.

Tabela 15. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – grożenie, PAPI, N=10

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
1	0	1	1	1	7	0	1	0

Źródło: badania własne

Głównym sprawcą **wykluczenia i izolacji**, oraz **rozpowszechniania plotek i oszczerstw**, jest środowisko rówieśnicze, przede wszystkim szkolne (wskazało na nie odpowiednio 14 i 21 uczniów doznających takich zachowań). Uczniowie nigdy nie doświadczyli tego ze strony rodziców, innych członków rodziny czy innych osób.

Tabela 16. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – wykluczenie, izolowanie z grupy, PAPI, N=14

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	0	3	14	1	0	0

Źródło: badania własne

Tabela 17. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – rozpowszechnianie plotek, oszczerstw, PAPI, N=24

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	0	6	21	1	1	0

Źródło: badania własne

Dwóch uczniów przyznało, że choć raz ktoś **zamknął ich w pomieszczeniu** wbrew ich woli. W obu przypadkach był to brat lub siostra, oraz nauczyciel.

Tabela 18. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – zamykanie w pomieszczeniach, PAPI, N=2

Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
1	0	2	0	1	1	2	1	0

Źródło: badania własne

W wielu przypadkach uczniowie nie doświadczają już wskazanych form przemocy. Niestety widoczne są przypadki, w których do zachowań przemocowych dochodzi codziennie (najczęściej dotyczy to wykluczania i izolowania z grupy, zabierania przedmiotów oraz rozpowszechniania plotek i oszczerstw) lub raz albo kilka razy w tygodniu (poza wcześniej wymienionymi, najczęściej są to wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, grożenie).

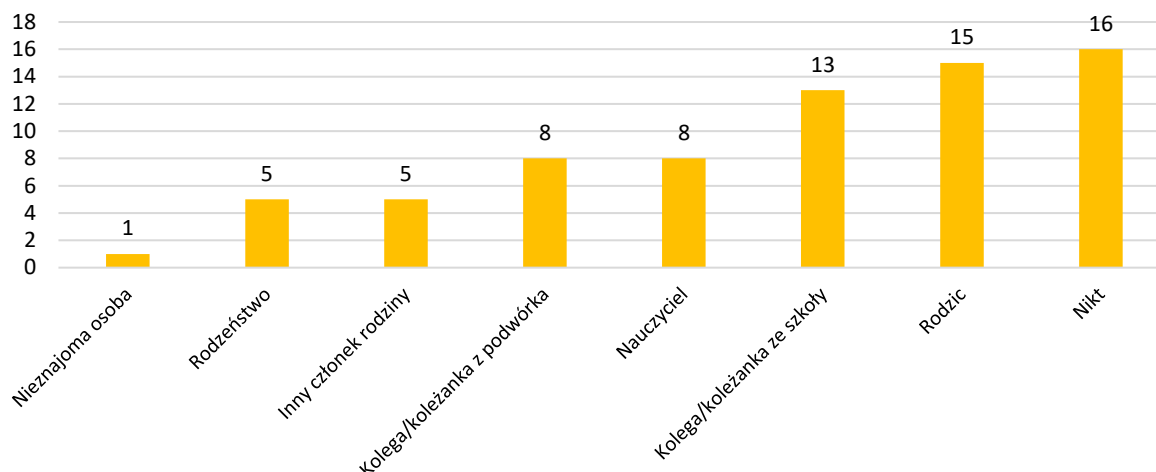
Tabela 19. Częstotliwość doznawania poszczególnych form przemocy, PAPI

Forma przemocy	Codziennie	Raz lub kilka razy w tygodniu	Raz lub kilka razy w miesiącu	Raz lub kilka razy w roku	Raz na kilka lat	Już mniej nie spotyka
Bicie, szarpanie, popychanie (N=14)	1	1	3	1	3	4
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska (N=22)	1	2	5	6	3	10
Wymuszanie pieniędzy (N=3)	1	0	0	1	0	1
Zabieranie przedmiotów (N=8)	2	1	0	1	2	3
Niszczanie cudzej własności (N=6)	1	0	0	1	2	2
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego... (N=2)	0	0	0	1	0	1
Grożenie (N=10)	1	2	1	2	2	7
Wykluczanie, izolowanie z grupy (N=14)	3	2	1	4	2	8
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw (N=24)	2	2	2	7	3	13
Zamykanie w pomieszczeniach (N=2)	0	0	0	1	1	0

Źródło: badania własne

Aż 16 z 38 uczniów, którzy kiedykolwiek stali się ofiarą przemocy twierdzi, że **nikt nie stanął** w ich obronie. W 15 przypadkach interweniował rodzic, a w 13 kolega/koleżanka ze szkoły. Ośmiu uczniom pomocy udzielił nauczyciel i/lub kolega z podwórka, a pięciu inny członek rodziny i/lub rodzeństwo. W jednym przypadku, na przemoc zareagowała nieznajoma osoba.

Wykres 3. Osoba stojąca w obronie ucznia doznającego przemocy, PAPI, N=38

Źródło: badania własne

*wartości nie sumują się do 38 ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Uczeń jako sprawca przemocy

Zdecydowana większość badanych uczniów twierdzi, że nigdy nie stosowała żadnej z wymienionych form przemocy. Choć raz w życiu zdarzyło się to 4,4%, a w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy 2,8%. W obu przypadkach krzywdzili przede wszystkim fizycznie – bili, popychali, szarpali. Najbardziej wymuszali pieniądze i niszczyli cudzą własność. Zgodnie z zebranymi danymi, żaden z nich nigdy nie dotykał innej osoby w miejscach intymnych, nie nakłaniał jej do pożycia seksualnego oraz nie pokazywał nieprzyzwoitych gestów.

Dokonując analizy z uwzględnieniem wieku (rodzaju szkoły) widzimy, że sprawcami przemocy najrzadziej są uczniowie szkół podstawowych (1,8% z nich, podczas gdy wśród gimnazjalistów odsetek ten wyniósł 3,3%, a wśród najstarszych, 7,9%). Przyglądając się osobno każdej z wyszczególnionych form przemocy, dostrzec można również, że to młodzież ucząca się w szkołach ponadgimnazjalnych, najczęściej dopuszcza się któregoś z tych zachowań – zarówno w ciągu ostatnich 12 miesięcy, jak i kiedykolwiek w życiu, częściej niż pozostali, wymuszali pieniądze, zabierali przedmioty, niszczyli cudzą własność, stosowali groźby, rozpowszechniali plotki i oszczerstwa oraz zamykali w pomieszczeniach. Do bicia, szarpania i popychania w ciągu ostatniego roku, nieco częściej przyznają się gimnazjaliści (choćaż kiedykolwiek w życiu częściej robili to uczniowie starsi), do wrzasków, wyśmiewania i dokuczania oraz izolowania i wykluczania z grupy, uczniowie najmłodszy.

Biorąc pod uwagę płeć, to sprawcami przemocy rzadziej są dziewczęta (3,8% z nich, analogiczny odsetek wśród chłopców wyniósł 5,3%). Uczniowie częściej niż uczennice (zarówno w ciągu ostatnich 12 miesięcy, jak i kiedykolwiek w życiu) deklarują, że bili, szarpali, popychali, wymuszali pieniądze, grozili, wykluczali z grupy i zamykali w pomieszczeniach. Dziewczęta natomiast częściej (kiedykolwiek

w życiu) krzyczały i wyśmiewały, zabierały przedmioty i niszczyły cudzą własność oraz rozpowszechniały plotki i oszczerstwa.

Analizując dane z uwzględnieniem miejsca zamieszkania ucznia widzimy, że młodzież miejska dużo częściej deklaruje, że choć raz w życiu stosowała przemoc (9,4% wobec 2,4% wśród mieszkańców wsi). Częściej niż młodzież i dzieci zamieszkujące obszar wiejski, dopuszczała się wszystkich wyszczególnionych form przemocy (za wyjątkiem wymuszania pieniędzy).

Tabela 20. Formy przemocy stosowane przez uczniów w ciągu ostatniego roku i kiedykolwiek w życiu (%), PAPI, N=180

Forma przemocy	W ciągu ostatniego roku	Kiedykolwiek w życiu
Bicie, szarpanie, popychanie	2,2	2,8
Podstawowa	0,0	0,0
Gimnazjum	3,3	3,3
Ponadgimnazjalna	3,2	4,8
Mężczyzna	3,9	3,9
Kobieta	1,0	1,9
Miasto	3,8	5,7
Wieś	1,6	1,6
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska	0,0	1,7
Podstawowa	0,0	5,7
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	0,0	4,8
Mężczyzna	0,0	1,3
Kobieta	0,0	1,9
Miasto	0,0	5,7
Wieś	0,0	0,0
Wymuszanie pieniędzy	0,6	0,6
Podstawowa	0,0	0,0
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	1,6	1,6
Mężczyzna	1,3	1,3
Kobieta	0,0	0,0
Miasto	0,0	0,0
Wieś	0,8	0,8
Zabieranie przedmiotów	0,6	1,1
Podstawowa	0,0	0,0
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	1,6	3,2
Mężczyzna	1,3	1,3
Kobieta	0,0	1,0
Miasto	1,9	3,8
Wieś	0,0	0,0
Niszczenie cudzej własności	0,0	0,6
Podstawowa	0,0	0,0

Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	0,0	1,6
Mężczyzna	0,0	0,0
Kobieta	0,0	1,0
Miasto	0,0	1,9
Wieś	0,0	0,0
Dotykane w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów	0,0	0,0
Podstawowa	0,0	0,0
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	0,0	0,0
Mężczyzna	0,0	0,0
Kobieta	0,0	0,0
Miasto	0,0	0,0
Wieś	0,0	0,0
Groźenie	1,1	1,1
Podstawowa	0,0	0,0
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	3,2	3,2
Mężczyzna	2,6	2,6
Kobieta	0,0	0,0
Miasto	1,9	1,9
Wieś	0,8	0,8
Wykluczanie, izolowanie z grupy	0,6	1,1
Podstawowa	0,0	1,8
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	1,6	1,6
Mężczyzna	1,3	1,3
Kobieta	0,0	1,0
Miasto	1,9	1,9
Wieś	0,0	0,8
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw	0,6	1,7
Podstawowa	0,0	1,8
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	1,6	3,2
Mężczyzna	1,3	1,3
Kobieta	0,0	1,9
Miasto	1,9	3,8
Wieś	0,0	0,8
Zamykanie w pomieszczeniach	0,6	1,1
Podstawowa	0,0	0,0
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	1,6	3,2
Mężczyzna	1,3	1,3
Kobieta	0,0	1,0
Miasto	1,9	3,8
Wieś	0,0	0,0
Żadne z powyższych	97,2	95,6

Podstawowa	100,0	98,2
Gimnazjum	96,7	96,7
Ponadgimnazjalna	95,2	92,1
Mężczyzna	94,7	94,7
Kobieta	99,0	96,2
Miasto	94,3	90,6
Wieś	98,4	97,6

Źródło: badania własne

*wartości nie sumują się do 100% ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Uczniów, którzy stosowali/stosują któregokolwiek z wcześniej form przemocy, poproszono o wskazanie, kto pada ich ofiarą. Z uwagi na to, że grupy dopuszczające się poszczególnych zachowań są stosunkowo małe, zrezygnowano w podawania wartości procentowych. Liczebność poszczególnych grup podano w poszczególnych wierszach kolumny „forma przemocy” w poniższej tabeli (pamiętać należy, że respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź, ponieważ jego ofiarą mogła być więcej niż jedna osoba).

I tak, widzimy, że w większości przypadków, ofiarą przemocy najczęściej był/jest kolega lub koleżanka z podwórka. Wyjątkiem jest wymuszanie pieniędzy, którego ofiarą padają rówieśnicy ze szkoły oraz osoby nieznanym. Ofiarą przemocy ze strony badanej młodzieży, nigdy nie byli rodzice, nauczyciel oraz inna osoba.

Tabela 21. Ofiara przemocy stosowanej przez ucznia, PAPI

Forma przemocy	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/ koleżanka z podwórka	Kolega/ koleżanka ze szkoły	Nieznamy
Bicie, szarpanie, popychanie (N=5)	2	0	5	2	1
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska (N=3)	1	0	2	1	1
Wymuszanie pieniędzy (N=1)	0	0	0	1	1
Zabieranie przedmiotów (N=2)	1	0	2	1	0
Niszczenie cudzej własności (N=1)	1	0	1	1	0
Groźenie (N=2)	1	1	2	2	1
Wykluczanie, izolowanie z grupy (N=2)	0	0	2	1	0
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw (N=3)	1	0	2	1	0
Zamykanie w pomieszczeniach (N=2)	1	0	2	1	0

Źródło: badania własne

Pomimo, że wielu uczniów deklaruje, że nie dopuszcza się już przemocy (szczególnie w przypadku wykluczania i izolowania z grupy oraz rozpowszechniania plotek i oszczerstw), to niestety są przypadki, w których do takich zachowań nadal dochodzi, przy czym przemocą stosowaną codziennie przez jednego z uczniów, jest groźba.

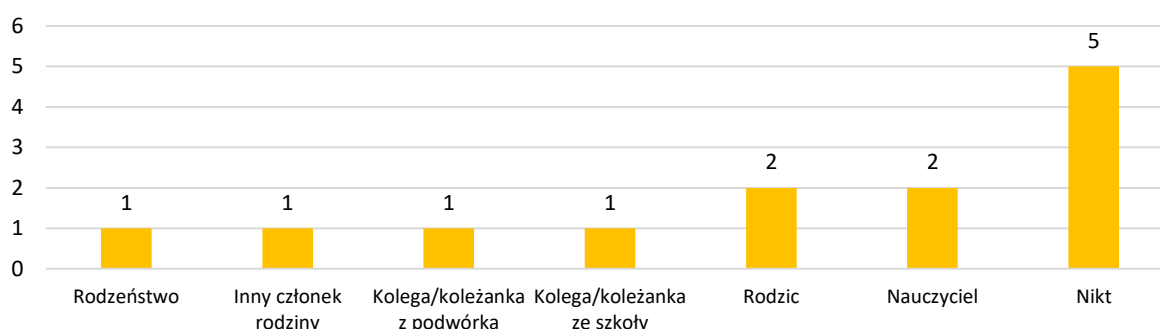
Tabela 22. Częstotliwość stosowania poszczególnych form przemocy, PAPI

Forma przemocy	Codziennie	Raz lub kilka razy w tygodniu	Raz lub kilka razy w miesiącu	Raz na kilka lat	Już się nie zdarza
Bicie, szarpanie, popychanie (N=5)	0	1	1	2	1
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska (N=3)	0	0	0	2	1
Wymuszanie pieniędzy (N=1)	0	1	0	0	0
Zabieranie przedmiotów (N=2)	0	0	0	1	0
Niszczenie cudzej własności (N=1)	0	0	0	1	1
Grożenie (N=2)	1	0	0	1	1
Wykluczanie, izolowanie z grupy (N=2)	0	0	0	0	2
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw (N=3)	0	0	0	1	2
Zamykanie w pomieszczeniach (N=2)	0	0	0	1	1

Źródło: badania własne

Aż pięciu z ośmiu uczniów, którzy kiedykolwiek dopuścili się przemocy twierdzi, że **nikt nie zareagował na ich zachowanie i nie stanął** w obronie ich ofiary. W dwóch przypadkach interweniował nauczyciel lub rodzic.

Wykres 4. Osoba reagująca w sytuacji stosowania przemocy przez badanego ucznia, PAPI, N=8

Źródło: badania własne

*wartości nie sumują się do 8 ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Uczeń jako świadek przemocy

Poza byciem ofiarą i sprawcą, istotną dla badania kwestią był również fakt bycia świadkiem przemocy. Jak pokazały wyniki, w ciągu roku poprzedzającego udział w badaniu, świadkami przemocy było 14,4% uczniów, a kiedykolwiek w życiu, 20,6%. W obu przypadkach najczęściej wskazywano na bicie, szarpanie i popychanie, wrzaski, wyśmiewanie i poniżanie, wykluczanie i izolowanie z grupy, oraz rozpowszechnianie plotek i oszczerstw. Najbardziej natomiast, uczniowie obserwują w swoim otoczeniu przypadki przemocy o podłożu seksualnym oraz wymuszania pieniędzy.

Dokonując analizy z uwzględnieniem wieku (rodzaju szkoły) widzimy, że świadkami przemocy najbardziej są uczniowie gimnazjów (3,3% z nich, podczas gdy wśród uczniów szkół podstawowych odsetek ten wyniósł 17,5%, a ponadgimnazjalnych, 39,7%). Przyglądając się osobno każdej

z wyszczególnionych form przemocy, dostrzec można również, że to młodzież najstarsza najczęściej obserwuje w swoim otoczeniu poszczególne rodzaje zachowań – zarówno w ciągu ostatnich 12 miesięcy, jak i kiedykolwiek w życiu.

Biorąc pod uwagę płeć, to świadkami wszelkich form przemocy częściej są dziewczęta (17,9% z nich, analogiczny odsetek wśród chłopców wyniósł 10,5%). Może to wynikać z tego, że uczennice częściej niż ich koledzy oceniają dany sposób zachowania jako przemoc (tabela 6.).

Analizując dane z uwzględnieniem miejsca zamieszkania ucznia widzimy, że młodzież miejska dużo częściej deklaruje bycie świadkiem każdej z wyszczególnionych form przemocy (37,7% wobec 13,4% wśród mieszkańców wsi). Podobnie jak we wcześniejszym przypadku, prawdopodobnie wynika to z tego, że uczniowie zamieszkujący miasto, częściej niż ci zamieszkujący wieś, oceniają dany sposób zachowania jako przemoc (tabela 7.).

Tabela 23. Formy przemocy, których uczeń był świadkiem w ciągu ostatniego roku i kiedykolwiek w życiu (%), PAPI, N=180

Forma przemocy	W ciągu ostatniego roku	Kiedykolwiek w życiu
Bicie, szarpanie, popychanie	10,6	15,0
Podstawowa	10,5	10,5
Gimnazjum	3,3	3,3
Ponadgimnazjalna	17,5	30,2
Mężczyzna	6,6	9,2
Kobieta	13,5	19,2
Miasto	20,8	28,3
Wieś	6,3	9,4
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska	8,3	12,2
Podstawowa	10,5	8,8
Gimnazjum	3,3	0,0
Ponadgimnazjalna	17,5	27,0
Mężczyzna	2,6	6,6
Kobieta	12,5	16,3
Miasto	18,9	24,5
Wieś	3,9	7,1
Wymuszanie pieniędzy	1,1	2,2
Podstawowa	0,0	0,0
Gimnazjum	0,0	0,0
Ponadgimnazjalna	3,2	6,3
Mężczyzna	0,0	1,3
Kobieta	1,9	2,9
Miasto	3,8	7,5
Wieś	0,0	0,0
Zabieranie przedmiotów	5,0	7,2
Podstawowa	3,5	3,5
Gimnazjum	1,7	1,7
Ponadgimnazjalna	9,5	15,9
Mężczyzna	2,6	3,9

	Kobieta	6,7	9,6
	Miasto	9,4	15,1
	Wieś	3,1	3,9
Niszczanie cudzej własności		2,2	4,4
	Podstawowa	1,8	1,8
	Gimnazjum	0,0	0,0
	Ponadgimnazjalna	4,8	11,1
	Mężczyzna	0,0	1,3
	Kobieta	3,8	6,7
	Miasto	3,8	9,4
	Wieś	1,6	2,4
Dotykane w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów		0,6	2,2
	Podstawowa	0,0	1,8
	Gimnazjum	0,0	0,0
	Ponadgimnazjalna	1,6	4,8
	Mężczyzna	0,0	0,0
	Kobieta	1,0	3,8
	Miasto	1,9	3,8
	Wieś	0,0	1,6
Groźenie		6,7	7,2
	Podstawowa	5,3	5,3
	Gimnazjum	1,7	1,7
	Ponadgimnazjalna	12,7	14,3
	Mężczyzna	3,9	3,9
	Kobieta	8,7	9,6
	Miasto	15,1	15,1
	Wieś	3,1	3,9
Wykluczanie, izolowanie z grupy		9,4	11,7
	Podstawowa	8,8	10,5
	Gimnazjum	0,0	0,0
	Ponadgimnazjalna	19,0	23,8
	Mężczyzna	3,9	3,9
	Kobieta	13,5	17,3
	Miasto	18,9	20,8
	Wieś	5,5	7,9
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw		9,4	12,2
	Podstawowa	7,0	8,8
	Gimnazjum	0,0	0,0
	Ponadgimnazjalna	20,6	27,0
	Mężczyzna	5,3	7,9
	Kobieta	12,5	15,4
	Miasto	22,6	26,4
	Wieś	3,9	6,3
Zamykanie w pomieszczeniach		2,2	3,3
	Podstawowa	0,0	0,0
	Gimnazjum	0,0	0,0
	Ponadgimnazjalna	6,3	9,5

Mężczyzna	0,0	0,0
Kobieta	3,8	5,8
Miasto	7,5	5,7
Wieś	0,0	2,4
Żadne z powyższych	85,6	79,4
Podstawowa	86,0	82,5
Gimnazjum	96,7	96,7
Ponadgimnazjalna	74,6	60,3
Mężczyzna	92,1	89,5
Kobieta	80,8	72,1
Miasto	71,7	62,3
Wieś	91,3	86,6

Źródło: badania własne

*wartości nie sumują się do 100% ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Uczniów będących świadkami któregoś z wcześniej wymienionych zachowań, poproszono o wskazanie ich sprawcy oraz ofiary. Podobnie jak w poprzednich punktach niniejszego raportu, zrezygnowano w podawaniu wartości procentowych. Liczebność poszczególnych grup podano w tytule tabeli (pamiętać należy, że respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź, ponieważ sprawcą i ofiarą danej formy przemocy mogła być więcej niż jedna osoba).

I tak, widzimy, że w przypadku **bicia, szarpania i popychania**, zarówno sprawcą, jak i ofiarą najczęściej był/jest kolega lub koleżanka ze szkoły (19 i 24 wskazania), natomiast najrzadziej któryś z rodziców lub rodzeństwo ucznia, inny członek rodziny, nauczyciel lub inna osoba.

Tabela 24. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń - bicie, szarpanie, popychanie, PAPI, N=27

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
1	1	1	2	8	19	2	5	3
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	2	2	2	7	24	1	2	1

Źródło: badania własne

Również w przypadku **wrzasków, wyśmiewania, poniżania...**, sprawcą i ofiarą najczęściej był/jest kolega lub koleżanka ze szkoły (po 22 wskazania), natomiast najrzadziej któryś z członków rodziny.

Tabela 25. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń - wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska, PAPI, N=22

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
1	0	1	1	7	22	2	2	4
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	2	2	2	6	22	2	4	1

Źródło: badania własne

Przypadki **wymuszania pieniędzy** miały, miejsce głównie ze strony rówieśników – zarówno tych ze szkoły (pięć wskazań), jak i z podwórka (dwa wskazania). Ta sama grupa stawała się ofiarą wymuszeń.

Tabela 26. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – wymuszanie pieniędzy, PAPI, N=4

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	0	2	5	1	1	1
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	0	0	2	4	0	0	1

Źródło: badania własne

Podobnie jak w przypadków wcześniej wymienionych form przemocy, również sprawcami i ofiarami **zabierania przedmiotów** oraz **niszczenia cudzej własności** są koledzy/koleżanki ze szkoły (odpowiednio jedenaście i siedem wskazań oraz dwanaście i siedem wskazań). Sprawcami nigdy nie są rodzice, a w przypadku zabierania przedmiotów, również inni członkowie rodziny. Ofiarą takich form przemocy również nie padają członkowie najbliższej rodziny, nauczyciele i nieznajomi.

Tabela 27. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – zabieranie przedmiotów, PAPI, N=13

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	0	4	11	2	1	1
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	0	0	2	12	0	0	1

Źródło: badania własne

Tabela 28. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – niszczenie cudzej własności, PAPI, N=8

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	1	3	7	1	1	1
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	0	1	3	7	0	0	1

Źródło: badania własne

Świadkami przemocy **na tle seksualnym**, było do tej pory czterech badanych uczniów. Sprawcą tych czynów był kolega/koleżanka z podwórka (dwa wskazania), a także osoba nieznajoma i inna osoba (po jednym wskazaniu). Ofiarą natomiast, kolega/koleżanka ze szkoły (cztery wskazania) lub podwórka (jedno wskazanie).

Tabela 29. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów, PAPI, N=4

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	0	0	0	2	0	1	1
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	0	0	1	4	0	0	0

Źródło: badania własne

Dwunastu z trzynastu uczniów było świadkami **gróźb**, które kierowane były ze strony kolegów/koleżanek ze szkoły (przedstawiciele tej samej grupy padli ich ofiarą). W sześciu przypadkach przemoc słowną stosował kolega/koleżanka z podwórka (w czterech był również jej ofiarą). Nigdy natomiast, gróźb nie kierował rodzic (w jednym przypadku ofiarą był ojciec).

Tabela 30. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – grożenie, PAPI, N=13

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	2	6	12	1	1	1
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
1	0	0	1	4	12	0	0	1

Źródło: badania własne

Głównym sprawcą i ofiarami **wykluczenia i izolacji**, oraz **rozpowszechniania plotek i oszczerstw**, jest środowisko rówieśnicze, przede wszystkim szkolne (jako sprawców wskazało na nie odpowiednio 21 i 22 uczniów będących świadkiem takich zachowań, natomiast jako ofiary, po 21 uczniów). Tego typu form przemocy nigdy nie zaobserwowali u rodziców oraz innych członków rodziny. Oni również (wraz z nauczycielami i osobami nieznanymi) nie padają ich ofiarami.

Tabela 31. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – wykluczenie, izolowanie z grupy, PAPI, N=21

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	0	7	21	1	1	2
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	0	0	4	21	0	0	2

Źródło: badania własne

Tabela 32. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – rozpowszechnianie plotek, oszczerstw, PAPI, N=22

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	0	8	22	2	2	1
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
1	0	0	0	3	21	0	0	2

Źródło: badania własne

Pięciu uczniów było świadkiem gdy rówieśnicy szkolni (którzy są również najczęstszą ofiarą takich zachowań), **zamykali kogoś w pomieszczeniu** wbrew jego woli. W dwóch przypadkach był to inny członek rodziny i nauczyciel.

Tabela 33. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – zamykanie w pomieszczeniach, PAPI, N=6

SPRAWCA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	1	2	2	5	1	1	1
OFIARA								
Ojciec	Matka	Rodzeństwo	Inny członek rodziny	Kolega/koleżanka z podwórka	Kolega/koleżanka ze szkoły	Nauczyciel	Nieznajomy	Inna osoba
0	0	0	2	1	4	0	0	1

Źródło: badania własne

Wyraźnie widać, że miejscem, w którym uczniowie najczęściej są świadkami przemocy, niezależnie od jej formy, jest szkoła. Jest to logiczna konsekwencja odpowiedzi udzielanych na wcześniejsze pytania kwestionariusza, z których wynika, że to właśnie koleżanki i koledzy ze szkoły, są najczęstszymi sprawcami i ofiarami przemocy. W drugiej kolejności, przemoc obserwowana jest najczęściej na podwórku oraz na ulicy. Stosunkowo rzadko uczniowie wskazują na dom – własny lub kolegi/koleżanki.

Tabela 34. Miejsca, w których uczeń był świadkiem przemocy, PAPI

Forma przemocy	Własny dom	Dom kolegi/koleżanki	Podwórko	Szkoła	Na ulicy	Inne miejsce
Bicie, szarpanie, popychanie (N=27)	3	1	7	22	6	2
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska (N=22)	2	0	2	22	4	0
Wymuszanie pieniędzy (N=4)	0	0	0	6	1	0
Zabieranie przedmiotów (N=13)	0	0	1	12	1	1
Niszczanie cudzej własności (N=8)	0	0	1	9	1	0
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów (N=4)	0	0	0	4	1	0
Grożenie (N=13)	1	0	5	12	2	2
Wykluczanie, izolowanie z grupy (N=21)	1	1	3	22	1	1
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw (N=22)	1	0	5	21	1	0
Zamykanie w pomieszczeniach (N=6)	0	1	1	6	0	1

Źródło: badania własne

Wielu uczniów deklaruje, że już nie zdarza im się być świadkami przemocy. Mimo to, niektórzy są w takiej sytuacji codziennie (najczęściej w przypadku wykluczania i izolowania z grupy), a z pozostałych odpowiedzi wynika, że młodzież obserwuje przemoc w swoim otoczeniu na ogół raz lub kilka razy do roku.

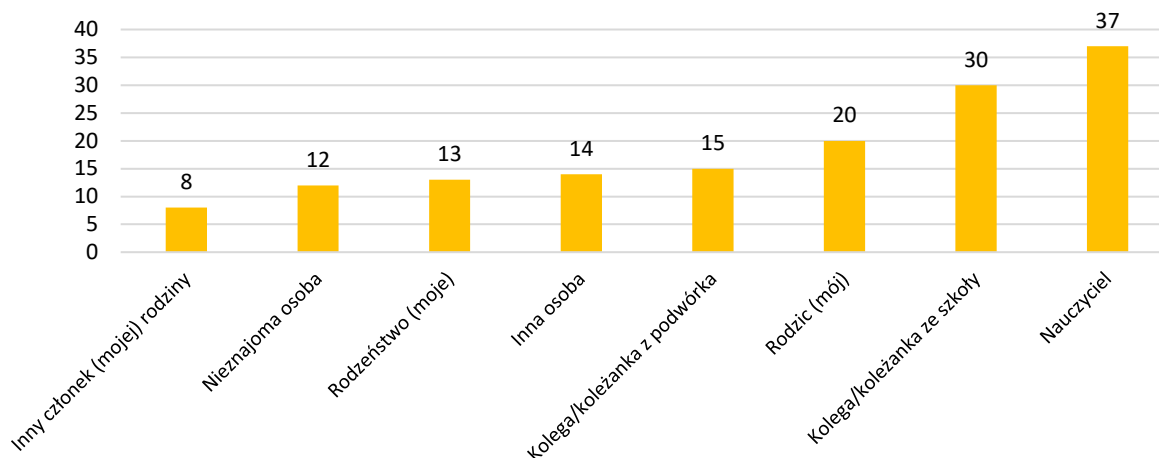
Tabela 35. Częstotliwość bycia świadkiem przemocy, PAPI

Forma przemocy	Codziennie	Raz lub kilka razy w tygodniu	Raz lub kilka razy w miesiącu	Raz lub kilka razy w roku	Raz na kilka lat	Już się nie zdarza
Bicie, szarpanie, popychanie (N=27)	1	0	8	9	3	9
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska (N=22)	1	3	6	7	3	6
Wymuszanie pieniędzy (N=4)	1	0	1	0	0	4
Zabieranie przedmiotów (N=13)	1	0	2	4	3	5
Niszczanie cudzej własności (N=8)	1	0	3	3	0	3
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów (N=4)	0	0	0	1	1	1
Grożenie (N=13)	1	0	3	6	1	4
Wykluczanie, izolowanie z grupy (N=21)	2	1	2	11	3	6
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw (N=22)	1	2	2	10	1	8
Zamykanie w pomieszczeniach (N=6)	0	0	0	2	1	5

Źródło: badania własne

Wszystkie sytuacje przemocowe, których świadkiem była badana młodzież, spotykały się z interwencją ze strony otoczenia – nauczyciela i/lub kolegi/koleżanki ze szkoły. Stosunkowo często reagują również rodzice, rodzeństwo i rówieśnicy z podwórka.

Wykres 5. Osoba reagująca na przemoc w sytuacji której świadkiem był uczeń, PAPI, N=37

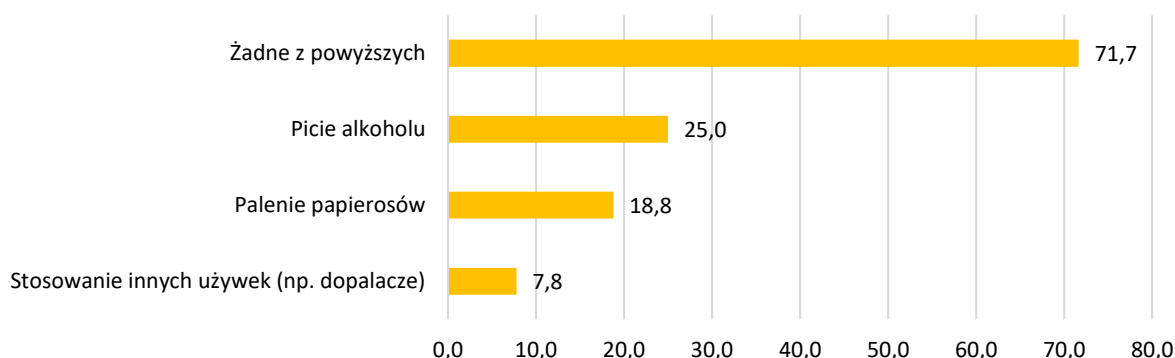
Źródło: badania własne

*wartości nie sumują się do 37 ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Czynniki ryzyka

Większość badanych uczniów (71,7%) nie stosuje używek. Co czwarty sięgnął choć raz po alkohol, a 18,8% po papierosy. Do korzystania z innych używek (np. dopalaczy) przyznało się 7,8%.

Wykres 6. Stosowanie używek przez uczniów (%), PAPI, N=180

Źródło: badania własne

*wartości nie sumują się do 100% ponieważ respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Alkohol i inne używki najczęściej stosowane są raz lub kilka razy w roku, natomiast niemal połowa palących uczniów, po papierosy sięga codziennie. Niezależnie od rodzaju używki, częściej używają ich uczniowie najstarsi. Po żadne z nich nie sięga 39,7% (analogiczny odsetek wśród gimnazjalistów to 81,7%, a uczniów szkół podstawowych 96,5%). Stosuje je co trzecia z dziewcząt, oraz co piąty z chłopców. Większe doświadczenie z używkami charakteryzuje młodzież miejską – choć raz miało z nimi do czynienia 54,7% z nich (odsetek wśród uczniów zamieszkujących obszar wiejski wyniósł 17,3%).

Tabela 36. Częstotliwość stosowania używek, PAPI

Używka	Codziennie	Raz lub kilka razy w tygodniu	Raz lub kilka razy w miesiącu	Raz lub kilka razy w roku	Raz na kilka lat	Już się nie zdarza
Alkohol (N=45)	7	7	11	20	0	0
Papierosy (N=34)	15	4	5	7	1	2
Inne używki (N=14)	4	0	2	5	1	2

Źródło: badania własne

Jak wynika z danych przedstawionych w poniższej tabeli, uczniowie przyznający się do sięgania po używki, częściej niż pozostali, postrzegają dane zachowanie jako formę przemocy. Przykładowo, wykluczanie i izolowanie z grupy jest przemocą zdaniem 51% z nich, podczas gdy wśród dzieci i młodzieży deklarującej całkowitą abstynencję, jest to 29,5%.

Tabela 37. Stosowanie używek a postrzeganie przemocy, PAPI, N=180

Forma przemocy	Stosuje używki	Nie stosuje używek
Bicie, szarpanie, popychanie	98,0%	97,7%
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska	82,4%	68,2%
Wymuszanie pieniędzy	64,7%	59,7%
Zabieranie przedmiotów	51,0%	40,3%
Niszczanie cudzej własności	64,7%	57,4%
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów	76,5%	66,7%
Groźenie	78,4%	74,4%
Wykluczanie, izolowanie z grupy	51,0%	29,5%
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw	60,8%	38,8%
Zamykanie w pomieszczeniach	68,6%	64,3%

Źródło: badania własne

Przemocy doznają zarówno uczniowie stosujący używki, jak i ci, którzy po nie nie sięgają. Widzimy natomiast, że stosowanie używek może iść w parze ze stosowaniem przemocy (tabela 39.) – większość respondentów, którzy dopuszczają się jakiegokolwiek formy przemocy, stosuje używki.

Tabela 38. Stosowanie używek a bycie ofiarą przemocy, PAPI

Forma przemocy	Stosuje używki	Nie stosuje używek
Bicie, szarpanie, popychanie (N=14)	7	7
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska (N=22)	12	10
Wymuszanie pieniędzy (N=3)	2	1
Zabieranie przedmiotów (N=8)	5	3
Niszczanie cudzej własności (N=6)	4	2
Dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego... (N=2)	2	0
Groźenie (N=10)	6	4
Wykluczanie, izolowanie z grupy (N=14)	6	8
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw (N=24)	11	13
Zamykanie w pomieszczeniach (N=2)	2	0

Źródło: badania własne

Tabela 39. Stosowanie używek a bycie sprawcą przemocy, PAPI

Forma przemocy	Stosuje używki	Nie stosuje używek
Bicie, szarpanie, popychanie (N=5)	4	1
Wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska (N=3)	3	0
Wymuszanie pieniędzy (N=1)	1	0
Zabieranie przedmiotów (N=2)	2	0
Niszczanie cudzej własności (N=1)	1	0
Groźenie (N=2)	2	0
Wykluczanie, izolowanie z grupy (N=2)	2	0
Rozpowszechnianie plotek, oszczerstw (N=3)	3	0
Zamykanie w pomieszczeniach (N=2)	2	0

Źródło: badania własne

Warto również zaznaczyć, że aż **97,2%** uczniów, którzy padli kiedykolwiek ofiarą przemocy, zdarzyło się również przemoc stosować.

Podsumowanie i główne wnioski

- Niemal wszyscy badani uczniowie utożsamiają przemoc z biciem, szarpaniem i popychaniem, a więc zadawaniem krzywdy typowo fizycznej. Ta forma przemocy jest również najczęściej doznawaną i wyrządzaną przez dzieci i młodzież. Najbardziej przemoc utożsamiana jest z wykluczaniem i izolowaniem z grupy, zabieraniem przedmiotów oraz rozpowszechnianiem plotek i oszczerstw. Widoczna jest zatem potrzeba podnoszenia świadomości uczniów na temat szkodliwości i negatywnych konsekwencji tego typu zachowań (szczególnie wśród wychowanków najmłodszych i chłopców, którzy to najbardziej utożsamiają dane zachowanie z przemocą).
- Większość uczniów nigdy nie padła ofiarą przemocy. Mniej więcej co piątego spotkało to jednak choć raz w życiu, a niespełna 15% choć raz w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy. W obu przypadkach, najczęściej padali ofiarą wrzasków, wyśmiewania, dokuczania czy wyzywania, oraz byli obiektem plotek i oszczerstw. Ofiarami przemocy padają najczęściej uczniowie szkół ponadgimnazjalnych (39,7% z nich), a biorąc pod uwagę płeć, dziewczęta (25% z nich).
- Sprawcami przemocy doznawanej przez uczniów najczęściej są koledzy/koleżanki ze szkoły, a najbardziej osoby dorosłe, w tym najbliżsi członkowie rodziny. Z kolei ofiarami uczniów przyznających się do stosowania przemocy, głównie padają koledzy lub koleżanki z podwórka. Nigdy nie są to rodzice czy nauczyciel.
- Widocznym problemem jest powszechny brak reakcji otoczenia na zjawisko przemocy – aż 16 z 38 uczniów, którzy kiedykolwiek stali się jej ofiarą twierdzi, że nikt nie stanął w ich obronie, natomiast pięciu z ośmiu uczniów, którzy kiedykolwiek sami dopuścili się przemocy twierdzi, że nikt nie zareagował na ich zachowanie i nie stanął w obronie ich ofiary. W dłuższej perspektywie takie

zachowania mogą prowadzić do poczucia bezkarności sprawcy przemocy, oraz wycofania i izolacji ich ofiar.

- Zdecydowana większość uczniów nigdy nie stosowała żadnej z wymienionych form przemocy. Choć raz w życiu zdarzyło się to 4,4%, a w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy 2,8%. W obu przypadkach krzywdzili przede wszystkim fizycznie – bili, popychali, szarpali. Sprawcą przemocy (tak jak jej ofiarą) najczęściej jest młodzież najstarsza, a biorąc pod uwagę płeć, chłopcy.
- W ciągu roku poprzedzającego udział w badaniu, świadkami przemocy było 14,4% uczniów, a kiedykolwiek w życiu, 20,6%. W obu przypadkach najczęściej wskazywano na bicie, szarpanie i popychanie, wrzaski, wyśmiewanie i poniżanie, wykluczanie i izolowanie z grupy, oraz rozpowszechnianie plotek i oszczerstw. Najczęściej obserwuje przemoc w swoim otoczeniu młodzież najstarsza (która jest również jej głównym sprawcą i ofiarą). Świadkami wszelkich form przemocy częściej są dziewczęta, które też częściej niż chłopcy, utożsamiają poszczególne zachowania negatywne z przemocą.
- Miejscem, w którym uczniowie najczęściej są świadkami przemocy, niezależnie od jej formy, jest szkoła. Stąd widoczna jest potrzeba położenia większego nacisku na działania prewencyjne na terenie placówek edukacyjnych.
- Większość uczniów (71,7%) nie stosuje używek. Częściej sięgają po nie uczniowie najstarsi oraz dziewczęta. Większość respondentów, którzy dopuszczają się jakiegokolwiek formy przemocy, stosuje używki, można więc uznać, że używanie tych substancji jest jednym z czynników ryzyka wystąpienia przemocy.
- Aż **97,2%** uczniów, którzy padli kiedykolwiek ofiarą przemocy, zdarzyło się również przemoc stosować. Widzimy więc, że problem przemocy – zarówno z punktu bycia ofiarą, jak i sprawcą, dotyka członków tych samych grup (co widać na przykładzie uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy z jednej strony sami najczęściej padają ofiarami przemocy, z drugiej jednak, sami przemoc stosują).
- Znaczenie może mieć również miejsce zamieszkania – młodzież miejska dużo częściej deklaruje, że choć raz w życiu padła ofiarą przemocy, oraz sama ją stosowała i była jej świadkiem. Przedstawiciele tej grupy mają również większe doświadczenie z używkami. Tym samym, należy uznać ich za bardziej narażonych na wystąpienie problemu przemocy.

Spis tabel i wykresów

Tabela 1. Struktura próby według rodzaju szkoły, PAPI, N=180	3
Tabela 2. Struktura próby według płci, PAPI, N=180.....	3
Tabela 3. Struktura próby według miejsca zamieszkania, PAPI, N=180.....	3
Tabela 4. Struktura próby według wieku, PAPI, N=180.....	3
Tabela 5. Zachowania postrzegane przez uczniów jako przemoc, z uwzględnieniem rodzaju szkoły, PAPI, N=180	5
Tabela 6. Zachowania postrzegane przez uczniów jako przemoc, z uwzględnieniem płci, PAPI, N=180	5
Tabela 7. Zachowania postrzegane przez uczniów jako przemoc, z uwzględnieniem miejsca zamieszkania, PAPI, N=180.....	6
Tabela 8. Formy przemocy doznane przez uczniów w ciągu ostatniego roku i kiedykolwiek w życiu (%), PAPI, N=180	7
Tabela 9. Sprawca przemocy, której doznał uczeń - bicie, szarpanie, popychanie, PAPI, N=14	9
Tabela 10. Sprawca przemocy, której doznał uczeń - wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska, PAPI, N=22.....	9
Tabela 11. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – wymuszanie pieniędzy, PAPI, N=3.....	10
Tabela 12. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – zabieranie przedmiotów, PAPI, N=8.....	10
Tabela 13. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – niszczenie cudzej własności, PAPI, N=6.....	10
Tabela 14. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – dotykane w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów, PAPI, N=2.....	10
Tabela 15. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – grożenie, PAPI, N=10	10
Tabela 16. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – wykluczenie, izolowanie z grupy, PAPI, N=14 ..	11
Tabela 17. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – rozpowszechnianie plotek, oszczerstw, PAPI, N=24	11
Tabela 18. Sprawca przemocy, której doznał uczeń – zamykanie w pomieszczeniach, PAPI, N=2.....	11
Tabela 19. Częstotliwość doznawania poszczególnych form przemocy, PAPI	11
Tabela 20. Formy przemocy stosowane przez uczniów w ciągu ostatniego roku i kiedykolwiek w życiu (%), PAPI, N=180.....	13
Tabela 21. Ofiara przemocy stosowanej przez ucznia, PAPI	15
Tabela 22. Częstotliwość stosowania poszczególnych form przemocy, PAPI	16
Tabela 23. Formy przemocy, których uczeń był świadkiem w ciągu ostatniego roku i kiedykolwiek w życiu (%), PAPI, N=180.....	17
Tabela 24. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń - bicie, szarpanie, popychanie, PAPI, N=27	19
Tabela 25. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń - wrzaski, wyśmiewanie, poniżanie, dokuczanie, wyzwiska, PAPI, N=22.....	20
Tabela 26. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – wymuszanie pieniędzy, PAPI, N=4	20
Tabela 27. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – zabieranie przedmiotów, PAPI, N=13	20
Tabela 28. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – niszczenie cudzej własności, PAPI, N=8	21
Tabela 29. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – dotykane w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego, pokazywanie nieprzyzwoitych gestów, PAPI, N=4	21
Tabela 30. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – grożenie, PAPI, N=13	21

Tabela 31. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – wykluczenie, izolowanie z grupy, PAPI, N=21	22
Tabela 32. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – rozpowszechnianie plotek, oszczerstw, PAPI, N=22	22
Tabela 33. Sprawca i ofiara przemocy, której świadkiem był uczeń – zamykanie w pomieszczeniach, PAPI, N=6	22
Tabela 34. Miejsca, w których uczeń był świadkiem przemocy, PAPI	23
Tabela 35. Częstotliwość bycia świadkiem przemocy, PAPI	23
Tabela 36. Częstotliwość stosowania używek, PAPI	25
Tabela 37. Stosowanie używek a postrzeganie przemocy, PAPI, N=180	25
Tabela 38. Stosowanie używek a bycie ofiarą przemocy, PAPI	25
Tabela 39. Stosowanie używek a bycie sprawcą przemocy, PAPI	26
Wykres 1. Struktura próby według osób, z którymi zamieszkuje uczeń (%), PAPI, N=180	3
Wykres 2. Zachowania postrzegane przez uczniów jako przemoc (%), PAPI, N=180	4
Wykres 3. Osoba stająca w obronie ucznia doznającego przemocy, PAPI, N=38	12
Wykres 4. Osoba reagująca w sytuacji stosowania przemocy przez badanego ucznia, PAPI, N=8	16
Wykres 5. Osoba reagująca na przemoc w sytuacji której świadkiem był uczeń, PAPI, N=37	24
Wykres 6. Stosowanie używek przez uczniów (%), PAPI, N=180	24